

Uloga matične službe Sveučilišne knjižnice Rijeka u izgradnji knjižničnog sustava Sveučilišta u Rijeci 2002.-2014.

Tomljanović, Senka

Source / Izvornik: **Knjižničarstvo, 2016, 20, 33 - 42**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:188:078644>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka Library - SVKRI Repository](#)



**ULOGA MATIČNE SLUŽBE SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE RIJEKA U IZGRADNJI
KNJIŽNIČNOG SUSTAVA SVEUČILIŠTA U RIJECI 2002.-2014.**

The role of University of Rijeka Library Central Advisory Service in University of Rijeka
library system building 2002-2014

Senka Tomljanović
Sveučilišna knjižnica Rijeka
senka.tomljanovic@svkri.hr

UDK / UDC 027.52(497.5 Rijeka)"2002/2014"

Izlaganje na stručnom skupu / Exposure to professional meeting

Primljeno / Received: 22.03.2016.

Sažetak

Sveučilište u Rijeci 2002. je godine utvrdilo zadaće na području knjižnične djelatnosti koje treba provesti u svim knjižnicama Sveučilišta funkcionalnim integriranjem njihovih aktivnosti, pri čemu Sveučilišnoj knjižnici dodjeljuje središnju ulogu. Obnavljanje matične službe Sveučilišne knjižnice pokazalo se učinkovitim načinom za provedbu zacrtanih zadaća i uspostavu Knjižničnog sustava Sveučilišta u Rijeci (SveRiKS).

Ključne riječi: sveučilišna matična djelatnost; Sveučilišna knjižnica Rijeka; Knjižnični sustav Sveučilišta u Rijeci

Godina XX
2016
Broj 1

KNJIŽNIČARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničara
Slavonije,
Baranje
i Srijema

Summary

In the year 2002, University of Rijeka designated objectives in the field of the librarianship which are to be done in all libraries of the University by functional integration of their activities, under the leadership of the University Library. Restoration of the University Library Central Advisory Service turned out as efficient way to achieve defined objectives and to establish University of Rijeka Library System (RULS).

Keywords: University Library Central Advisory Service; University of Rijeka Library; University of Rijeka Library System

Uvod - utvrđivanje razvojnih zadaća knjižične djelatnosti Sveučilišta

Nakon višegodišnjeg odsustva zajedničkih projekata knjižnica Sveučilišta u Rijeci, 2001. godine Rektor Sveučilišta u Rijeci osniva Povjerenstvo za knjižničnu djelatnost sastavljeno od predstavnika rukovodstva Sveučilišta, Sveučilišne knjižnice, knjižnica sastavnica i korisnika knjižničnih usluga na Sveučilištu, čija je zadaća utvrditi stanje knjižnične djelatnosti na sveučilištu i predložiti njezin daljnji razvoj. Na temelju rezultata rada Povjerenstva, 15. srpnja 2002. godine Senat donosi zaključke kojima identificira početne zadaće na području knjižnične djelatnosti Sveučilišta koje treba provesti njenim funkcionalnim integriranjem. Te zaključke dopunjuje 2003. godine prihvaćanjem Zaključaka Okruglog stola „Što znanstvenici Sveučilišta očekuju od Sveučilišne knjižnice Rijeka“ održanog 10. studenoga 2003. godine. Sintetizirane iz oba dokumenta, početne zadaće su obuhvatile: 1. implementaciju zajedničkog softvera za integrirano knjižnično poslovanje, uspostavu online kataloga svih knjižnica i skupnog kataloga Sveučilišta kojeg zajednički izgrađuju sve knjižnice; 2. edukaciju i stručnu pomoć knjižničarima na Sveučilištu; 3. opremanje knjižnica odgovarajućom računalnom opremom; 4. izradu međusobno povezanih web stranica knjižnica Sveučilišta; 4. koordiniranu nabavu časopisa i mrežnih baza podataka za Sveučilište; 5. osnivanje središnjeg depozitnog prostora za nefrekventnu građu knjižnica; 6. prikupljanje, pohranjivanje i pristup znanstvenim radovima nastalim na Sveučilištu i 7. osnivanje

središnje sveučilišne knjižnične službe pri Sveučilišnoj knjižnici Rijeka. U veljači 2004. godine Senat donosi Statut Sveučilišta¹ u kojem se Sveučilišna knjižnica definira kao „ustanova u sastavu Sveučilišta čija je svrha izgradnja integriranog knjižničkog sustava Sveučilišta“.

Položaj knjižnične djelatnosti na Sveučilištu u Rijeci početkom 2000-ih godina

Dobivanjem središnje uloge u ostvarivanju navedenih zadaća, Sveučilišnoj knjižnici je pružena prilika da pokaže da knjižnična djelatnost na Sveučilištu može aktivno doprinijeti razvojnim ciljevima Sveučilišta i tako izaći iz marginalnog položaja u koji je dovedena desetak godina ranije zakonskim promjenama na području visokog obrazovanja. S druge strane, postavilo se pitanje može li Knjižnica čija se djelatnost gotovo u cijelosti temelji na poslovanju s baštinskim zbirkama i koja je u prethodnih deset godina financijski i kadrovski slabila (broj zaposlenih je s 30 pao na 23) odgovoriti tako ambicioznim zahtjevima.

Naime, donošenjem Zakona o visokim učilištima 1993. godine², tadašnja Naučna biblioteka, danas Sveučilišna knjižnica, prestaje biti gradska kulturna ustanova i postaje ustanova u sustavu znanosti i visokog obrazovanja. Paradoksalno, ulaskom u sustav visokog obrazovanja, prestaje financiranje njezine matične djelatnosti za visokoškolske i specijalne knjižnice u regiji, koju je dotad, temeljem propisa na području kulture, neprekidno obavljala od 1961. godine, koji joj propisuju pružanje stručne pomoći i uputa za rad knjižnicama, stručni nadzor i brigu o stručnom usavršavanju osoblja tih knjižnica, a od 1977. godine³ i izgradnju jedinstvenih knjižnično-informacijskih sustava, skupnih kataloga te organizaciju koordinirane nabave strane literature.

Isti Zakon koji je regionalne „naučne biblioteke“ smjestio u sustav znanosti i visokog obrazovanja, propustio je definirati njihovu ulogu u tom sustavu. Novi Zakon o knjižnicama donesen 1997. godine⁴ i ostali na njemu utemeljeni podzakonski akti gotovo i da nisu poznati upravama visokoškolskih ustanova.

¹ Statut Sveučilišta u Rijeci, Klasa:003-01/04-01/05; Ur.broj:2170-57-01-04-1) od 20. veljače 2004. godine

² Zakon o visokim učilištima, NN 96/93, 48/95, 29/96., 54/96 34/94, 54/96

³ Pravilnik o matičnoj službi biblioteka u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 23(1977-1978)1-4, str. 229-235.

⁴ Zakon o knjižnicama, NN 105/97, NN 5/98, NN 104/00, NN 69/09

Tradicija matičnosti – polazište za izgradnju sveučilišnog knjižničnog sustava

U opisanoj situaciji bilo je potrebno pronaći učinkovit organizacijski model za provedbu zadaća Sveučilišta. Prepoznato je da se razvojni ciljevi i stručni sadržaj zadaća, kao i zahtjev da se one provedu u svim knjižnicama Sveučilišta pod vodstvom Sveučilišne knjižnice, praktički u cijelosti poklapaju sa sadržajima i načinom na koji je 1980-ih godina Naučna biblioteka provodila matičnu djelatnost⁵. Iskustvo matične djelatnosti osobito se pokazalo pogodnim u uvjetima neintegriranog riječkog sveučilišta, budući da se matična djelatnost uvijek provodila među administrativno nepovezanim knjižnicama.

Prvi potez Sveučilišne knjižnice početkom 2004. godine, bio je okupljanje voditelja knjižnica Sveučilišta u zajedničko tijelo, Kolegij voditelja knjižnica Sveučilišta u Rijeci, koje odlučuje o stručnim pitanjima integriranog knjižničnog sustava. Kolegij 2009. godine prerasta u Savjet voditelja knjižnica Sveučilišta u Rijeci, savjetodavno tijelo ravnatelja Sveučilišne knjižnice propisano njezinim Statutom⁶, a u srpnju 2010. godine postaje središnje tijelo Integriranog knjižničnog sustava Sveučilišta u Rijeci (SveRiKS-a). U dokumentu kojim definira SveRiKS⁷, Senat Sveučilišta predviđa njegovo uključivanje „u knjižnični sustav Republike Hrvatske putem sustava matičnosti sveučilišnih knjižnica“ što jasno kazuje da je konstituiranje Stručnog vijeća sveučilišnih matičnih knjižnica (SVSMK) 2011. godine bilo nužan i željeni korak u izgradnji nacionalnog knjižničnog sustava.

S obzirom da se 2004. godine nije moglo računati na otvaranje novih radnih mjesta niti na proračunsko financiranje matične službe, odlučeno je da će se svaka zadaća provesti kao projekt oko kojeg će se okupiti tim sastavljen od postojećeg knjižničnog osoblja, koje će dio radnog vremena posvetiti radu na projektu. Tako se, iako nije ustrojena posebna matična služba, ipak slijedilo važeći Pravilnik o matičnoj

⁵ Više o tome: Tomljanović, Senka. Matična djelatnost hrvatskih sveučilišnih knjižnica za visokoškolske i specijalne knjižnice – povijesni pregled i moguća načela budućeg ustroja matičnosti. // 9. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Opatija, 2007. : zbornik radova. Uredile Alisa Martek i Irena Pilaš. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008., str. 202.

⁶ Statut Sveučilišne knjižnice Rijeka. Dostupno na:

http://www.svkri.uniri.hr/images/dokumenti/statut_procisceni_tekst.pdf [citirano 16-02-23]

⁷ Integrirani knjižnični sustav Sveučilišta u Rijeci (SveRiKS) : strateški ciljevi, ustrojstvo, upravljanje i softverska potpora sustavu. Dostupno na: <http://www.svkri.uniri.hr/index.php/knjiznicni-sustav-sveucilista/o-sustavu> [citirano 16-02-23]

djelatnosti⁸, koji u članku 19. navodi da „Za obavljanje poslova matične djelatnosti matična knjižnica ustrojava posebnu jedinicu službu, koja surađuje s ostalim odjelima knjižnice, te s pojedincima u knjižnici koji su stručnjaci na određenim poslovima matične djelatnosti.“

Provedba razvojnih zadaća na načelima matičnosti

Neke od početno zacrtanih zadaća tijekom vremena su dobile drugačije oblike provedbe, a provedene su i neke koje nisu bile planirane ali su se pokazale nužnima u izgradnji sustava.

Izgradnja računalne infrastrukture knjižničkog sustava, online kataloga knjižnica i skupnog kataloga Sveučilišta

Za ovu je zadaću 2004. godine ocijenjeno da postoje svi uvjeti za njezinu punu provedbu do kraja 2005. godine, pa je njome započeta izgradnja sustava. No, pokazalo se da baš ovdje postoji najviše prepreka, pa je integriranje računalne infrastrukture trajalo do 2014. godine.

Tijekom 2004. godine nabavljeno je nekoliko poslužitelja na koje je instaliran knjižnični softver Crolist, online katalogi svih knjižnica i dva skupna kataloga Sveučilišta koje je tada obuhvaćalo i visokoškolske ustanove u Puli i imalo dvije sveučilišne knjižnice. Povezivanje baza pojedinih knjižnica u skupne kataloge samo je djelomično provedeno, budući da je polovicom 2005. godine Kolegij voditelja knjižnica Sveučilišta u Rijeci odlučio da se pričekava migracija cijelog sustava na novi softver koji je najavila implementirati Nacionalna i sveučilišna knjižnica za sve ustanove u znanosti i visokom obrazovanju Hrvatske. Takvo je stanje potrajalo do druge polovice 2012. godine, kad je utvrđeno da se isti efekt uz prihvatljiva financijska ulaganja i smanjenje tekućih troškova održavanja, može postići ostankom na postojećem softveru. Projekt Integracija računalne infrastrukture knjižničkog sustava Sveučilišta u Rijeci (IRIKS) je, uz financijsku potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i uprave Sveučilišta, realiziran polovicom 2014. godine⁹.

⁸ Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj, NN 43/01

⁹ Predstavljanje projekta IRIKS. Dostupno na: <http://www.svkri.uniri.hr/index.php/2-naslovnica/196-predstavljanje-projekta-iriks> [citirano 16-02-24]

Koordinirana nabava časopisa i mrežnih baza podataka

Za provedbu koordinirane nabave časopisa i mrežnih baza podataka po potrebama Sveučilišta u Rijeci, već se početkom 2004. godine znalo da je u pitanju postupan i dugotrajan proces, koji ponajviše ovisi o raspoloživosti vjerodostojnih informacija o sadržaju nabave putem nacionalne licence i jasnih uputa o načinu pristupa licenciranim sadržajima od strane korisničke populacije Sveučilišta u Rijeci. Već 2004. godine na mrežnim stranicama Sveučilišne knjižnice objavljen je jedinstveni portal za pristup bazama podataka pripadnicima Sveučilišta u Rijeci, koji se dopunjavao dinamikom kojom su prikupljane potrebne informacije i koji je 2014. godine dobio današnji oblik¹⁰. Potrebne informacije postale su u cjelini dostupne

2011. godine, što je omogućilo Savjetu voditelja da utvrdi potrebe svojih sastavnica koje nisu zadovoljene nacionalnom licencom. Na temelju tako utvrđenih potreba, oblikovan je sadržaj nabave iz vlastitih sredstava Sveučilišta za sve sastavnice, koju od 2013. godine provodi Sveučilišna knjižnica. Nabavljenim sadržajima osiguran je pristup putem spomenutog portala.

Osiguranje jedinstvenog pristupa svim knjižničnim informacijama i izvorima Sveučilišta

Još 2004. godine stvorena je mrežna stranica Sveučilišne knjižnice s poveznicama na informacije o knjižnicama Sveučilišta i njihovim katalozima. Tijekom priprema projekta IRIKS, utvrđeno je da skupni knjižnični katalog više nije dovoljno korisničko pomagalo za pristup svim informacijama koje može ponuditi suvremena knjižnica. Stoga je u projekt uključeno i uvođenje *discovery* servisa, objedinene tražilice kojom se intuitivno pretražuju ne samo materijalni, nego i digitalni fondovi knjižnica Sveučilišta, uključujući i licencirane baze podataka, te odmah pristupa i raspoloživim punim tekstovima. *Discovery* servis za Sveučilište u Rijeci podešen je tako da istovremeno pretražuje Skupni katalog Sveučilišta i raspoložive baze podataka. Uveden je sredinom 2014. godine na svaku mrežnu stranicu Knjižnice, a njegova početna stranica nudi i poveznice na ostale informacije o knjižničnom sustavu Sveučilišta¹¹.

¹⁰ Baze podataka. Dostupno na: <http://www.svkri.uniri.hr/index.php/knjiznicni-sustav-sveucilista/baze-podataka> [citirano 16-02-24]

¹¹ Discovery Service za Sveučilište u Rijeci. Dostupno na: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=ip.cookie.guest&custid=s4753785&groupid=Knjiznica&profile=eds> [citirano 16-02-24]

Osnivanje i promjene statusa knjižnica na području matičnosti

U pripremama za useljenje sveučilišnih sastavnica u novoizgrađene prostore u sveučilišnom kampusu na Trsatu 2009. godine, postalo je vidljivo da šest od ukupno osam znanstveno-nastavnih sastavnica nema predviđenu knjižnicu u svom sastavu. Rješenje je pronađeno u osnivanju nove visokoškolske knjižnice u sastavu Sveučilišne knjižnice, smještene u zgradi sveučilišnih odjela, namijenjene sastavnicama u kampusu koje nemaju vlastitu knjižnicu. Nova knjižnica otvorena je 14. studenog 2012. godine¹², a na trgovačkom sudu registrirana je u travnju 2013. godine kao podružnica Sveučilišne knjižnice Rijeka.

Edukacija i stručna pomoć knjižničarima na Sveučilištu

Svaki projekt pratila je ciljana edukacija knjižničnog osoblja Sveučilišta, bilo u organizaciji Knjižnice, bilo upućivanjem na vanjske edukacije. Od 2012. godine Knjižnica donosi godišnji plan znanstvene i stručne djelatnosti namijenjen knjižničnom osoblju Sveučilišta.

Konstituiranje SVSMK-a 2011. godine pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu intenziviralo je aktivnosti na ovom planu i ojačalo suradnju s Centrom za stalno stručno usavršavanje knjižničara. Izrada Uputa za provođenje revizije i otpisa knjižničnog fonda te niz edukacija na tu temu provedenih na poticaj Predsjednice SVSMK-a, pomogla je kvalitetnijem obavljanju ovih poslova u svim knjižnicama Sveučilišta u Rijeci, osobito kad je riječ o pročišćavanju fondova kao alternative osnivanju središnjeg depozitnog prostora za nefrekventnu građu knjižnica.

Prikupljanje, pohranjivanje i pristup znanstvenim radovima nastalim na Sveučilištu

Od 1987. godine Knjižnica prima po jedan primjerak disertacija obranjenih na Sveučilištu u Rijeci. Godine 2008. digitalizirane su naslovnice, sadržaji i sažeci svih disertacija i oblikovana zbirka njihovih sažetaka¹³ na internetu koja se nadalje godišnje ažurira. Od 2012. godine priprema se projekt Izgradnja repozitorija Sveučilišta u Rijeci,

¹² Na Kampusu otvorena podružnica Sveučilišne knjižnice Rijeka. Dostupno na: <http://www.mojarijeka.hr/vijesti/na-kampusu-otvorena-podruznica-sveucilisne-knjiznice-rijeka/> [citirano 16-02-24]

¹³ Disertacije Sveučilišta u Rijeci. Dostupno na: <http://www.svkri.uniri.hr/index.php/zbirke/doktorske-disertacije> [citirano 16-02-24]

no 2014. godine donosi se odluka da se dovršetak projekta odgodi za 2015. godinu, budući da nije pronađen partner koji bi ponudio odgovarajuće softversko rješenje.

Osnivanje središnje sveučilišne knjižnične službe pri Sveučilišnoj knjižnici Rijeka.

Razvojno-matična služba Knjižnice ponovno je dobila zaposlenu osobu 2007. godine. Pored obavljanja poslova matične djelatnosti, ona koordinira stručni rad unutar knjižnice i pomaže ravnatelju u razvojnim projektima. Nedostatna ekipiranost Razvojno-matične službe ujedno je i najslabija točka uspostavljenog sustava, budući da uzrokuje nedovoljnu, neredovitu i nesustavnu komunikaciju s knjižnicama na području matičnosti, što ozbiljno ugrožava održivost uspostavljenog sustava.

Zaključak

Sveučilišna knjižnica Rijeka posljednjih je godina uspješno provela razvojne projekte kojima je završeno oblikovanje Knjižničkog sustava Sveučilišta u Rijeci (SveRiKS-a). Provedba svih projekata temeljila se na sadržajima i načelima matične djelatnosti. Međutim, uspostavljenom sustavu potrebna je održivost koju može donijeti jedino redovna, temeljna i razvojna djelatnost dobro ekipirane i financirane matične službe koja djeluje sukladno Pravilniku o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj.

Literatura

Statut Sveučilišta u Rijeci, Klasa:003-01/04-01/05; Ur.broj:2170-57-01-04-1) od 20. veljače 2004. godine

Zakon o visokim učilištima, NN 96/93, 48/95, 29/96., 54/96 34/94, 54/96

Pravilnik o matičnoj službi biblioteka u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 23(1977-1978)1-4, str. 229-235.

Zakon o knjižnicama, NN 105/97, NN 5/98, NN 104/00, NN 69/09

Tomljanović, Senka. Matična djelatnost hrvatskih sveučilišnih knjižnica za visokoškolske i specijalne knjižnice – povijesni pregled i moguća načela budućeg ustroja matičnosti. // 9. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Opatija, 2007. : zbornik radova. Uredile Alisa Martek i Irena Pilaš. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008., str. 202.

Statut Sveučilišne knjižnice Rijeka. Dostupno na:

http://www.svkri.uniri.hr/images/dokumenti/statut_procisceni_tekst.pdf

Integrirani knjižnični sustav Sveučilišta u Rijeci (SveRiKS) : strateški ciljevi, ustrojstvo, upravljanje i softverska potpora sustavu. Dostupno na:

<http://www.svkri.uniri.hr/index.php/knjiznicni-sustav-sveucilista/o-sustavu> [citirano 16-02-23]

Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj, NN 43/01

Predstavljanje projekta IRIKS. Dostupno na: <http://www.svkri.uniri.hr/index.php/2-naslovnica/196-predstavljanje-projekta-iriks> [citirano 16-02-24]

Baze podataka. Dostupno na: <http://www.svkri.uniri.hr/index.php/knjiznicni-sustav-sveucilista/baze-podataka> [citirano 16-02-24]

Discovery Service za Sveučilište u Rijeci. Dostupno na:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=ip.cookie.guest&custid=s4753785&roupid=Knjiznica&profile=eds> [citirano 16-02-24]

Na Kampusu otvorena podružnica Sveučilišne knjižnice Rijeka. Dostupno na:

<http://www.mojarijeka.hr/vijesti/na-kampusu-otvorena-podruznica-sveucilisne-knjiznice-rijeka/> [citirano 16-02-24]

Disertacije Sveučilišta u Rijeci. Dostupno na:

<http://www.svkri.uniri.hr/index.php/zbirke/doktorske-disertacije> [citirano 16-02-24]

263

broj bibliografske jedinice

Godina XX
2016
Broj 1

KNJIŽNIČARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničara
Slavonije,
Baranje
i Srijema